

bezwaren. Nu betekende „ousia“ in de Griekse filosofie ook soortbegrip, Wesenheit. Ook dat gaat bij de triniteit niet op. De 3 Personen zijn geen species, terwijl het wezen dan het genus zou zijn, een onderscheiding van species en genus zou het individuele op God overbrengen, en de 3 Personen zijn geen Individuen.

„Ousia“ en „essentia“ waren dan toen reeds onbeholpen uitdrukkingen, wanneer zij van God werden gebezigd. Inmiddels zijn zij voor ons nog meer onbeholpen geworden, waar het ousia- of essentia-begrip in het materiaal waar mede wij werken moeten, de filosofie, gewijzigd is. De tegenwoordige filosofie, waarvan wij wetenschappelijk hulpmateriaal moeten ontleenen, maakt voor ons het woord „ousia“ nog minder bruikbaar (1927/28, blz. 5). (Spatieering van mij, K. S.)

We lezen verder:

„In de Triniteitsleer heeft „ousia“, wel beschouwd, een vitium originis. Men nam dat woord over uit de Platonisch-Aristotelisch-philosophie, gelijk wij zagen, waaraan het theïstische, laat staan het trinitarische Gods-begrip ten eenen male vreemd was.

De apostolische vaders namen het over, ofschoon het trinitarische probleem voor hen nog niet zoo brandend was als voor de latere theologie; voor hen was de Vader „ho theos“, „he arche“, en daarop nadruk leggend, kwamen zij tot het gebruik van „ousia“. Zelfs in de eerste periode van den trinitarischen strijd laat zich het gebruik van „arche“ nog verklaren, omdat het subordinatisme toen den toon aangaf; in onderscheiding van den Zoon en den Geest werd de Vader als principium beschouwd, en Zoon en Geest waren dan bepaaldelijk het Wezen des Vaders deelachtig; zoo waren zij gekomen tot „homousia tot patri“. Daarom is het te verklaren, dat de westersche kerk het „hupostasis“ (Hebr. 1:3) vertaalde door substantie en synoniem nam met „ousia“. De Zoon was het „charakter“ van de „substantie“, van het Wezen des Vaders, dat dan theologisch geïdentificeerd werd met het Wezen Gods. De idee, dat de Vader de eigenlijke God was, of liever meer God, hooger God, dan Zoon en Geest, heeft men eerst na veel strijd kunnen loslaten. Daarbij levert niet alleen de term „ousia“, of „substantia“, of „essentia“ moeilijkheden op; ook de term „Persoon“ brengt eigenaardige bezwaren met zich. Heel lang behoef ik daarbij niet stil te staan, omdat ik vroeger daar reeds over gesproken heb (De leer van God, par. 2, de persoonlijkheid Gods). (Dict. 1927/28, blz. 6, 7.)

Even verder treft men nog deze passage aan (spatieering wederom van mij, K. S.):

„Vroeger is er al op gewezen, dat door al deze definities (van „persoon“, K. S.) of benaderingen zelfs het begrip der menselijke persoonlijkheid in haar diepte niet wordt begrepen. Deze uiteenzetting bedoelt, om te laten verstaan hoe hoogst gebrekkig deze termen zijn. Niet, dat zij uit het spraakgebruik van de gemeente moeten worden weggenomen; voorreest, een spraakgebruik van minstens 17 eeuwen keert men niet om, al kan men ook de onbevredigde (onbevredigende? K. S.) terminologie door een betere, juistere remplacieren. Maar daarom vooral is deze uiteenzetting noodig, om te laten gevoelen, dat wij er met deze termen niet zijn; dat zij, goed beschouwd, ons niets zeggen, dat er voor de dogmatiek niets uit mag worden afgeleid, dat men zich van het relatieve van onze taal ten opzichte van de Triniteit steeds bewust behoort te blijven. Houdt dat nu in, dat wij aflaten van betere termen? Natuurlijk niet. Dit is zelfs wetenschappelijk plicht; en indien wij werkelijk betere termen vinden, dan moeten we ze in de dogmatiek ook gebruiken. Evenwel, men hoede zich voor illusies, dat zich termen aan onzen geest zullen voordoen, die het mysterie van de verhouding der Triniteit en Vader, Zoon en Heiligen Geest ooit adequaat kunnen uitdrukken. Ook moeten we niet beproeven bij het vinden van een beteren term, dien aan de gemeente op te dringen. We hebben de gemeente geen dogmatiek te bieden. Liever omschrijven, wat de termen

Wezen en Persoon of ook andere bij benadering willen uitdrukken. Dat is vruchtbaarder dan een pleidooi voor nieuwe benamingen“ (1927/28, blz. 7).

4) Ik kan Prof. Waterink's houding ten aanzien van Prof. Hepp's aanval niet bewonderen. In het Calv. Wkbl. ('t was te voorzien sedert 2 jaren) steunt hij — maar dan zeer voorzichtig — Prof. Hepp. Heel de gereformeerde pers (behalve een zeer kleine minderheid) is verontwaardigd. Prof. Waterink in het C. W. steunt evenwel voorzichtig Prof. Hepp. O.m. wordt tegen het bezwaar, dat men aan de V.U. niet zelf deze academische kwesties, (3 theorieën over „ziel“, 3 over „persoon“) oplost, door hem gezegd: maar de bestreden meeningen zijn onder het volk gebracht. Ja, dat is waar (dominees en andere intellectueelen behooren gelukkig tot „het volk“). Maar zijn dan Prof. Waterink's theorieën niet veel verder tot „het volk“ doorgedrongen? Ik denk aan de onderwijskringen en aan den lezerskring van de Firma Zomer & Keuning te Wageningen. Prof. Hepp moge Prof. W. onbesproken laten, anderen zullen dat niet doen, tenzij de aanval worde gestaakt.

5) We laten maar weer enkele passages uit de dictaten van Prof. Hepp volgen:

„Bestaat er op zichzelf al eenig bezwaar tegen den term persoon, wanneer wij zeiden, dat God is één in persoonlijkheid, en drie in personen, zoo zou het bezwaar nog worden verzwagd; dan zou persoon de betekenis krijgen van individu. Hier dus van afzien“ (1927/28, blz. 10.)

Vervolgens:

„Nu is er al vroeger een andere term aan de hand gedaan: onderscheidenheden in God, Vader, Zoon en Heiligen Geest met goddelijke realiteit van elkander onderscheiden. Toch maakte ik toen reeds deze reserve, dat onderscheid en onderscheidenheden weer te abstract aandoet. Dat woord duidt ook niet aan den aard der onderscheidenheden.... Wanneer wij verduidelijken: de ontologische onderscheidenheden, dan zouden de(zel) dwalingen er geen gebruik van kunnen maken. Maar bevredigen zou deze terminologie toch niet. Zij is te weinig theologisch, te veel filosofisch abstract“ (1927/28, blz. 10). Men denke aan den Catechismus, Zondag 8.

Daarna:

„Welk is het concrete woord, waarmede men het gebruikelijke „persoonlijkheid“ kan remplacieren? Daarover niet gaan filosofeeren „ins Blaue hinein“, maar tot de bron, de Schrift teruggaan. Niet om hier woorden te vinden, maar de voorstelling.“ (1927/28, blz. 10.)

Even later:

„Vroeger heb ik al uiteengezet, dat en waarom ik liever spreek van de persoonlijkheid, dan van het wezen Gods“ (1927/28, blz. 8).

Deze terminologie wordt dan o.m. aldus verdedigd:

„Nu kan ook begrepen worden het onderscheid tussen persoon en persoonlijkheid.... Dikwijls worden die twee woorden: persoon en persoonlijkheid, door elkander gebruikt.... Wanneer wij de twee woorden persoon en persoonlijkheid tot technische termen willen munten, dan kan het onderscheid in dezer voege worden aangegeven: de persoon is de individu, maar dan toegepast op den mensch; de persoonlijkheid is daarentegen het menselijke unieke; niet het gemeenschappelijke in elk mens....

De persoonlijkheid van den mensch is geen oorspronkelijke; zij is een afgeleide. God is maar niet de hoogste persoonlijkheid. Hij is ook maar niet een boven-persoonlijkheid, maar Hij is de persoonlijkheid, en niemand anders dan Hij is het. In den mensch heeft Hij slechts een eindige similitudo van Zijn persoonlijkheid neergelegd, en dat niet in één mensch, maar in alle menschen te zamen, zoodat ieder mensch iets heeft van similitudo van Zijn persoonlijkheid. En naarmate de mensch hooger stijgt, verdwijnt het individuele gevoel, en weet hij zich meer persoonlijkheid. Straks zal er een schare zijn, die niemand tellen kan. In de ontelbaarheid zinkt het individuele weg, maar de persoonlijkheid zal juist op het heerlijkst uitkomen, want er wordt ook geprofeteerd, dat aan een ieder

zal gegeven worden een nieuwe naam, dien niemand kent, dan die hem ontvangt. Ieder zal verkrijgen een nieuwe persoonlijkheid. Wanneer ook dat verwerkelijkt is, dan is de persoonlijkheid van den mensch nog niet meer dan een vage schaduw van die eigenlijke persoonlijkheid, van God.“ (1927/28, bl. 9.)

En ten slotte — want wij moeten ons bekorten — geven we dit typeerende en concludeerende gedeelte (blz. 15, 16):

„Om in de behoefte van de dogmatiek te voorzien is er veel voor te zeggen, de verhouding van de eenheid en de drieheid in God aldus te formuleeren: één in persoonlijkheid en drie in ikken (spatieering NIET van mij, K. S.).... Op grond van de Schrift valt er niets tegen in te brengen, omdat de Schrift ons in de keuze der woorden geheel vrij laat, omdat wezen en persoon ook niet aan de Schrift ontleend zijn.... Wanneer men eenvoudig den term „wezen Gods“ voor „persoonlijkheid“ heeft ingevoerd, vordert dat ook zijn consequenties, en die consequenties moeten toegepast ook in de triniteitsleer.... Wat wij hier nu voorstellen geldt uitsluitend dogmatisch gebruik; praktisch voor kerk en belijdenis verdient het aanbeveling, aan de tot nu toe gebruikte terminologie vast te houden. Dat is geen tweeslachtigheid, maar dit wordt door het leven zelf geëischt (ik denk er anders over, K. S.).... Oorspronkelijk waren ook de termen „wezen“ en „persoon“ aan de wetenschap ontleend, maar nu zijn zij voor de gemeente bekende termen geworden.... Het wetenschappelijk karakter hebben die termen ten eenenmale verloren.... Ten slotte blijven alle termen gebrekkig.... Men houde goed in het oog, dat het dogmatisch gebruik verschillen kan van het gewone beïjdende spraakgebruik. Niet alleen op dit punt, maar ook op andere punten.... Dat tweedele spraakgebruik zou ongeoorloofd zijn, als er tweedele waarheid achter school.... Maar het geldt hier geen zakelijk, het geldt hier een termenverschil.... Een eventuele waarschuwing tegen nieuwigheden, die dominees en anderen, die dit dictaat onder de oogen mochten krijgen, zouden kunnen maken, is derhalve ongegrond en dies overbodig. (Op verzoek van Dr Hepp gespatieerd.)“

Als dit ware bedacht inzake „ziel“ (en „hart“) zou de klacht over loochening van het voortbestaan der ziel als klacht in dien vorm, waarin zij thans geschied is, weggebleven zijn.

En wat het geval der „onpersoonlijke“ menselijke natuur betreft, constateeren we thans, dat men ook volgens Prof. Hepp het dilemma persoonlijk-onpersoonlijk onjuist achten kan, zonder nog zakelijk van de belijdenis af te wijken. Wie dit eenmaal voor oogen houdt, is een stap in de goede richting uitgegaan. Juist daarom (terwille van den vrede) zijn we over het (niet-ethische) bezwaar van het citeren van dictaten heengestapt; het mag, waar ze in den handel zijn. Als men maar rekent met het feit, dat Prof. Hepp's meening slechts in groote lijnen er uit af te leiden valt.

K. S.

Waarom heeft Prof. Hepp in z'n aanklacht iemand vergeten?

De aanklacht van Prof. Hepp tegen de mannen van de calvinistische wijsbegeerte, dat zij t.a.v. de onsterfelijkheid der ziel zouden afwijken van Schrift en belijdenis, wordt hoe langer hoe droeviger niet alleen, maar ook steeds raadselachtiger.

Dezer dagen kwam mij in handen het boek van Prof. Waterink: „Hoofdpijnen der zielkunde“. Daarin ontdekte ik tot mijn verbazing, dat deze collega van Prof. Hepp met woorden, die voor geen andere uitleg vatbaar zijn, de substantialiteit, de onsterfelijkheid en het voortbestaan van de ziel loochent. Immers wat leert Prof. Waterink?

Dit, dat de mens een eenheid is van twee substanties. De ééne substantie is het „ik“ of de „geest“, de andere is de „natuur“ of het „levende lichaam“, dat is lichaam en ziel tezamen (het psychisch-somatische). De eerste

Ziedaar hun materiaal voor een tweede proces voor den stadhouder.

II. De aanklacht der Joden. Joh. 19:7. De Joden gaan dus op den voorslag van Pilatus in en zeggen erbij, dat zij dat ook doen mede op grond van het feit, dat de keizer hun daarvoor toestemming verleend heeft. Zij aanvaardden absoluut de verantwoordelijkheid voor Christus' dood. Al hebben zij dan niet het recht om den kruisdood toe te passen, toch heeft Jezus iets gedaan dat naar hun wet de doodstraf verdient.

In deze aanklacht der Joden zien wij nu hoe de Heiland het proces laat verlopen naar Zijn wil. Hij kan zich verheugen met beving, gelijk wij al zeiden. Nu de Joden niet anders meer kunnen, nu komen zij eindelijk met de officiële verklaring: hij is schuldig aan godslastering. 't Gaat niet bij Jezus Christus om staatkundige vragen in de eerste plaats; het gaat in laatste instantie om de eer en de openbaring van den levenden God. Wiens Zoon Hij pretendeert te zijn.

III. De aangeklaagde verhoord. Joh. 19 vs 8-11. De stadhouder begeeft zich terstond in het rechthuis om den aangeklaagde te verhooren over deze aanklacht. Of Jezus inderdaad Zoon Gods wilde zijn in den zin, dien de Joden, naar hun wet, aan dezen naam toeschreven. Hij onderzoekt dus of de beklagde toegeeft of loochent het feit, dat Hij Zoon Gods is in de door de Joden

substantie is de ziel resse pag. 19: „De slechts in e bouwde licha cha a m..

Volgens Pr lijk. M.a.w. e zelfs nie dwijnt e „Immers in geest (dat is neer het lev uit het licha de mensch in het graf r en de geest bestemming Ge ziet he bestaan en e Waarom i Allerminst atwijking v aan. Want il even hartel hoven c.s. Mijn bedo het oirbaar r van heidend staande het fessor, U he hoven c.s. be te loochenen met het wo bruikt voor woont, dan heid der zie met het wo bruikt voor

Dus één v eisen, dat U ment, waari staande ran gevoelen“, nuance, of gebrandmer De laatste mee de wan worden.

„Gr.

Nieuwe ri

Onze gere leven in v schrijven en parket zoo.

Nauwelijk nenden aar Vollenhove inzake de nieuwen Prof. Hepp, op Prof. V

„t Requisi belijdenis i aangerand: als Middell men Hem „ Hem wordt

Wanneer gen worder ontnuchters schiedt uit bekende be en de Refo snede is te wendt mei wel in 't i

verklaard woord.

Vanwaa zin der a

Weet ge en macht

Moet ik concludee veracht?

als Zoon gezag, da dat ge mij waardig l

En dan rechter: „

indien hel die Mij : zonde“.

Wanne ten laste lijks in

had de l duidelijk

quaestie : gen: Zek dal doen

ligt ook neer Ik e die de Jo onjuist.

Maar c

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHETSEN

„Het Proces tegen Jezus van Nazareth“.

VI.

Het Tweede Proces voor Pilatus.

Wij keeren na het Barabbas-intermezzo terug naar het verloop van het geding tegen den Heiland voor den stadhouder.

Het was ook slechts een phase in het eerste proces. Na de mislukte poging van Pilatus om Barabbas veroordeeld te krijgen heeft hij het vonnis van het eerste proces laten voltrekken. (Joh. 19:1-3). En daarna de voltrekking ervan officieel geconstateerd voor het gansche volk. (Joh. 19:4, 5).

En nu neemt dan een aanvang, wat Pickl noemt, het tweede proces. Het schema hiervan hebben wij reeds gegeven. Wij beginnen dan nu aan de

I. Technische voorbespreking. Joh. 19:6. De Joden of liever de leiders van het volk, begeeren toch den kruisdood, wanneer Pilatus den Heiland aan hen laat zien. Zij nemen dus geen genoegen met den afloop van het eerste proces. Maar de stadhouder kan geen schuld in Hem vin-

den en weigert daarom aan hun verzoek gehoor te geven. Het is onmogelijk voor hem, op grond van zijn onderzoek in dit stadium hun eisch in te willigen.

Gelijk aan het begin de Joden den Heiland formeel aan het roomeinsche gericht overleverden, levert nu Pilatus Jezus formeel weer over aan de Joden. De eenige mogelijkheid om den Nazarener toch aan het kruis te krijgen, is om Hem weer te brengen voor hun eigen rechtbank, Hem dan te vonnissen. Dat adviseert de stadhouder nu in deze uitspraak: „Neemt gijlieden Hem en kruist Hem; want ik vind in Hem geen schuld“. Volgens Pilatus is de eenige mogelijkheid om Jezus te kruisigen gelegen in dezen juridischen gang van zaken:

a. Christus „terugnemen“; b. Hem onderzoeken; c. Hem ter dood veroordeelen; d. dit vonnis aan Pilatus voorleggen; e. Hij zal dat dan bekrachtigen; f. En dan laten voltrekken.

De Joden nu bewandelen den door Pilatus geboden weg. Echter behoeven zij niet meer een proces te voeren voor hun eigen rechtbank. Het proces is al gevoerd en het vonnis is al gewezen. Zij hebben nu alleen maar dit vonnis door den stadhouder te laten bekrachtigen.

Want Jezus heeft zich niet alleen als Messias bekendgemaakt, inhoud van hun politieke aanklacht in het eerste proces voor Pilatus; maar Hij heeft zich ook aan een zwaar religieus vergrijp schuldig gemaakt, n.l. aan godslastering.

m. dien niemand al verkrijgen kon dat verwerken van den mensch van die eigen-27/28, bl. 9.)

ons bekorten — leerende gedeelte

matiek te voorzien ding van de een- te formuleeren. rie in ikken. Op grond van brengen, omdat orden geheel vrij et aan de Schrift voudig den term kheid" heeft in- enties, en die een- le triniteitsleer. nitsluitend dog- erk en belijdenis nu toe gebruikt geen tweeslachtig- zelf geëschit (ik pronkelijk waren i" aan de weten- oor de gemeente wetenachap- termen ten en slotte blijven de goed in het gebruik ver- ne belijdende n op dit punt. Dat twee- zijn, als er twee- ar het geldt hier menverschil. uwing tegen tes en ander- er de oogen innen maken, dies overho- spatieerd.)"

(en „hart") zou rtbestaan der ziel hans geschied is,

persoonlijke" t, constateer- gens Prof. Hepp k onjuist achten enis af te wijken. houdt, is een tgegaan. Juist e over het (niet- van dictalen i handel zijn. Als Prof. Hepp's me- en er uit af te K. S.

aanklacht iemand

de mannen van t.a.v. de onsterfe- Schrift en belijde niet alleen, maar

et boek van Prof. t. Daarin ontdekt a van Prof. Hepp itleg vulbaar zijn, terfelijkheid tielloochent

twee substanties „geest"; de andere a", dat is lichaam fische). De eerste

tweede proces

ten. Joh. 19:7,

g van Pilatus is doen mede op r hun daarvoor anyaarden ab- voor Christus t recht om den heeft Jezus iels dstraf verdient n wij nu hoe de t naar Zijn wil ag, gelijk wij al t meer kunnen, officiële ver- lustering. t Gaat ndige vragen in ter instantie om t levenden God jn.

oord Joh. 19 ich terstond in te te verhooren nderdaad Zoon de Joden, naar even. Hij onder- of loochent het door de Joden

substantie is geestelijk; de tweede substantie (waaronder de ziel ressorteert) is stoffelijk. Letterlijk lees ik op pag. 19: „De ziel is geen substantie. Zij toch bestaat slechts in en aan de stof van het organisch opgebouwde lichaam. De ziel is het leven in het lichaam..."

Volgens Prof. Waterink is nu het „ik" alleen onsterfelijk. M.a.w. de ziel is sterfelijk, die bestaat zelfs niet voort na het sterven, die verdwijnt eenvoudig. Want ik lees op pag. 20: „Immers in den dood komt er een scheiding tusschen geest (dat is het „ik", J. M. S.) en ziellichaam. Wanneer het leven (dat is dus de „ziel", zie boven, J. M. S.) uit het lichaam heengaat, is het lichaam dood en is de mensch „onthonden". Het lichaam wordt dan gelegd in het graf tot den dag van de opstanding der dooden en de geest gaat heen naar de plaats van zijn eeuwige bestemming..."

Ge ziet het, het lichaam is dood, de geest blijft voortbestaan en de ziel... is weg.

Waarom ik deze dingen te berde breng?

Allerminst om Prof. Waterink te beschuldigen van afwijking van Schrift en belijdenis. Ik denk er niet aan. Want ik ben er van overtuigd, dat Prof. Waterink even hartelijk de belijdenis gelooft als Prof. Vollenhoven e.s.

Mijn bedoeling is echter deze. Wanneer Prof. Hepp het oirbaar acht twee collega's te beschuldigen, ja, bijna van heidendom, dan meen ik op grond van het bovenstaande het recht te hebben tot hem te zeggen: Professor, U hebt er één vergeten. Want als Prof. Vollenhoven e.s. beschuldigd wordt de onsterfelijkheid der ziel te loochenen, omdat hij, wat U „ziel" noemt, aanduidt met het woord „hart", terwijl hij het woord „ziel" gebruikt voor den sterfelijken mens, die op de aarde woont, dan loochent ook Prof. Waterink de onsterfelijkheid der ziel, omdat deze, wat U „ziel" noemt, aanduidt met het woordje „ik", terwijl hij het woord „ziel" gebruikt voor het leven van het lichaam.

Dus één van beiden: de waarheid en de gerechtigheid eisen, dat U of Uw brochure II voorziet van een supplement, waarin U Prof. Waterink op grond van het bovenstaande rangschikt bij de mensen van „het afwijkend gevoelen", al verdedigt hij de afwijking in andere nuanse, of dat U brochure II herroept en de belde gebrandmerkte collega's ridderlijk rehabiliteert.

De laatste weg is ongetwijfeld de betere, omdat daarmee de waarheid zou gediend en de vrede zou bevorderd worden.

W. Gr. J. M. S.

Nieuwe raadselen.

Onze gereformeerde menschen, die belangstellend meeleven in wat de vooraanstaanden onder ons denken, schrijven en publiceren, komen wel in een heel moeilijk parket zoo langzamerhand.

Nauwelijks zijn ze enigszins bekozen van den dreunenden aanval van Prof. Hepp op zijn collega's Prof. Vollenhoven en Prof. Dooyeweerd en den Heer Janse inzake de „ziel", of ze worden opgeschrikt door een nieuwen, nog felleren stormloop van denzelfden Prof. Hepp. De stormloop, die zich nu bijna uitsluitend op Prof. Vollenhoven richt.

Requisitoir is weer vernietigend. Afwijking van de belijdenis is de scherpe conclusie. De Christus wordt aangerand: de eenheid Zijns Persoons werd verbroken; als Middelaar werd Hij gedeeld; als „mensch" heeft men Hem vernederd en de verzoening der zonden door Hem wordt feitelijk geloofend!

Wanneer men nu nagaat waaruit deze beschuldigingen worden gedistilleerd, dan komt men tot de letwat ontzuchtende ontdekking, dat dit in hoofdzaak geschiedt uit een stukje van een aantekening in het bekende boek van Prof. Vollenhoven: „Het Calvinisme en de Reformatie der wijsbegeerte". De gewraakte zinsnede is te vinden in Noot 188 en luidt: „Tegenwoordig wendt men hem (n.l. den term an-hypostatisch) ook wel in 'nominalistische kamp aan: de menselijke

verklaarde godslasterlijke betekenissen van het woord.

Vanwaar zijt gij? Zijt ge dan Zoon Gods in den zin der aanklacht?

Weet ge niet, dat ik macht heb u te kruisigen en macht heb u los te laten?

Moet ik soms uit uw zwijgen op mijn vraag concludeeren dat ge mijn ambtelijke bevoegdheden veracht? Gevoelt ge u soms zóó ver verheven als Zoon Gods, boven mij en het romeinsche gezag, dat ik de eer heb te vertegenwoordigen, dat ge mij en den keizer zelfs geen antwoord meer waardig keurt?

En dan zegt Jezus Zijn laatste woord tot dezen rechter: „Gij zoudt geen macht hebben tegen Mij, indien het u niet van boven gegeven ware; daarom, die Mij aan u heeft overgeleverd heeft groter zonde". (Joh. 19:11).

Wanneer dus niet waar was wat Kajafas Jezus ten laste gelegd had, wanneer er niets godslasterlijks in Christus' aanspraken gelegen had, dan had de Heiland nu gelegenheid dit aan Pilatus duidelijk te maken; en was Zijn vrijlating een quaeestie van tijd geweest. Of Hij had kunnen zeggen: Zeker, Ik noem Mij wel Zoon Gods; maar dat doen alle Joden! Dat is niets bijzonders! En er ligt ook van Mijn kant niets bijzonders in, wanneer Ik ook dezen naam mijzelf geef. De exegese die de Joden van dezen naam geven is volkomen onjuist.

Maar dat zegt de Heiland nu juist niet! Hij

natuur van den Middelaar zou niet on-Persoonlijk, maar on-persoonlijk zijn! Vat men de uitdrukking zoo op, dan is ze monophysisch en dus te verwerpen". Naast nog een paar andere uitdrukkingen uit hetzelfde boek is toch deze uitspraak voornamelijk het materiaal, waaruit de beschuldiging wordt opgebouwd.

Maar wat is nu het vreemde? Dit. Deze uitspraak is geschreven in 1933. Maar nadien — 't is bekend — heeft Prof. Vollenhoven rusteloos voort gewerkt en juist over die kwestie van de „on-persoonlijke menselijke natuur" allerlei nieuwe gegevens ontdekt en verwerkt. En dat is in geen hoek geschied. Bijna maand aan maand plaatste Prof. V. zijn bekende artikelen over „Hedendaagsche Wijsbegeerte" in „De Standaard" en telkens en telkens bespreekt hij daarin de bewuste kwestie. Zoo beschreef Prof. V. in art. XV („Stand." van 3 Sept. 1935) b.v. een niet monophysische opvatting van de „on-persoonlijke menselijke natuur". Vooral in zijn studies over de Gnostiek komt Prof. V. telkens op deze zaak terug. Men leze de artt. XIII e.v. In 1933 roerde hij deze kwestie alleen maar terloops aan, de eigenlijke bespreking er van volgde in het voor ieder bereikbare dagblad. Maar waarom liet nu Prof. Hepp dit alles totaal buiten bespreking? Met geen woord wordt er van gerept. Is dat wetenschappelijk, broederlijk verantwoord? Is het niet onvergeeflijk bij een zoo geweldig zware beschuldiging?

Maar er is meer vreemds. Wie Prof. V. kent uit lezingen enz. weet, dat hij van harte de belijdenis-uitspraken inzake den Christus onderschrijft. Zou hij niet de eerste zijn, om als hij bezwaar had tegen een uitdrukking, dat openlijk te zeggen, vooral als hij zich met die kwesties bijzonder bezig houdt? Hij onderschrijft een amore de belijdenis-uitspraak „dat de Persoon des Zoons onafscheidelijk vereenigd en te zamen gevoegd is met de menselijke natuur; zoodat er niet zijn twee Zonen Gods, noch twee personen, maar twee naturen in den eenigen persoon vereenigd, doch elke natuur haar onderscheiden eigenschappen behoudende" (Art. 19 N. Gel. Bel.).

Waar Prof. Vollenhoven wel bezwaar tegen heeft? Tegen den term „on-persoonlijke menselijke natuur". En wel op dezelfde gronden als hij b.v. bezwaar had tegen den term substantie. Er zijn in den loop der eeuwen betekenissen aan die termen gehecht, inhoudende in die woorden geschoven, die zich niet verdragen met wat Schrift en belijdenis zeggen omtrent den Christus. Het woord „on-persoonlijk" wordt zelfs in het Nationaal-Socialisme gebezigd in de uitdrukking „on-persoonlijke leider". Juist om die verschillende verkeerde inhouden acht Prof. V. die uitdrukking niet geschikt om den inhoud van ons geloof betreffende de menselijke natuur van den Christus tot uitdrukking te brengen.

Prof. Hepp zegt zelf, dat deze uitdrukking niet voorkomt in de christologische beslissingen der oude concilies en evenmin bij Calvijn. Ze is ook niet te vinden in de belijdenisschriften, noch in den Bijbel. Het betreft hier dus een term, die niet in het dogma, maar alleen in de dogmatiek zich een plaats heeft veroverd.

Maar dit alles te memoreeren is niet het eigenlijke doel van dit artikel.

Er is iets anders, dat nog veel meer ons treffen moet en ons weer voor raadselen plaatst.

Prof. Hepp wijst met kracht af de opvatting, dat de Middelaar een „menselijke persoon" zou bezitten. Alleen een volkomen „menselijke natuur" heeft de Zoon Gods aangenomen. „Hij bezat een waarachtig menselijke ziel en een waar menselijk lichaam" (p. 54). Maar een „menselijke persoon" bezat Hij niet. Alle gewone menschen, uit Adam gesproten, hebben wel zoo'n „menselijk persoon", maar de Christus niet.

Als we dit lezen, worden we vanzelf nieuwsgierig naar die „menselijke persoon". Wat zou dat wel voor een ding, een wezen, een verschijnsel zijn? Kunnen we ons zoo'n persoon denken, voorstellen.

En ijverig gaan we lezen in de nieuwe brochure om

trekt Zijn woorden niet terug. Hij handhaaft Zijn aanspraken. Hij wil met Zijn leven instaan voor deze belijdenis: Ik ben Zoon Gods in die voor Joden godslasterlijke betekenissen van het woord. En ik gevoel geen verachting voor uw ambtelijke bevoegdheden. Dat moogt ge uit Mijn zwijgen allerminst opmaken. Immers, ge hebt macht over Mij. Ik erken dat tenvolle! En ik gevoel Mij niet verheven boven uw ambtelijke aanspraken. En ik erken die volkomen. Ik onderwerp Mij daaraan. Alleen maar, die macht is u ook gegeven! En dan nog wel van boven. Niet van den keizer; maar van nog hooger instantie!

Ge moogt dus deze conclusie uit Mijn antwoord trekken: „deze bevoegdheid moest u van boven gegeven worden, omdat Ik van boven ben".

Ik ben dus niet aan alle andere menschen gelijk die van beneden zijn en dus vanzelfsprekend aan uw bevoegdheden onderworpen zijn.

Zoo heeft de stadhouder een antwoord op zijn vragen gekregen. Hij heeft nu voldoende licht om een uitspraak te kunnen doen. Hij weet nu: Jezus Christus is van boven. Hij wil Zoon Gods heeten in de betekenissen, die de Joden in hun aanklacht er aan toekennen. Jezus bekent het Hem ten laste gelegde.

IV. Resultaat van het onderzoek meegedeeld. Joh. 19:12a. Volgens Pilatus en de algemeene romeinsche rechtsgebruiken is het hier een zuiver religieuze quaeestie, waarmee hij

te ontdekken, wat Prof. Hepp ons daarvan vertellen zal. We voelen aanstonds: dat is de kern van de helle kwestie! En we lezen van bladzij tot bladzij met de vraag in het hart: „Menschelijk persoon" wat zijt gij, hoe moet ik mij U denken?

Maar 't resultaat is zeer teleurstellend.

Want juist als het „schijnt" te zullen komen, juist als onze nieuwsgierigheid schijnt bevredigd te zullen worden, lezen we, dat Prof. Hepp dat in deze brochure niet kan ontwikkelen, maar dat moet bewaren voor „een publicatie in wetenschappelijk genre". Weer, net als in de vorige brochure bij het begrip „substantie" verwijst Prof. Hepp naar één van zijn komende boeken!

Dat is heel, heel spijtig.

Maar toch licht Prof. Hepp een tipje op van den sluier, die momenteel zijn conceptie van de „menselijke persoon" omhult. Hij kan er dit van mededeelen, „dat het persoon-zijn van den mensch geen betrekking heeft op het mensch-zijn als zoodanig, maar op de menselijke bestaanswijze" (p. 58). „k Hoor in gedachten hier en daar al brommen: daar snap ik niet veel van. Gelukkig zegt Prof. Hepp nog iets meer. Op pag. 42 betoogt Prof. Hepp, dat volgens Christelijke, Gereformeerde opvatting de persoon „geen derde substantie, complement of supplement (aanvulling of toevoegsel) in den mensch kan zijn". Dat is duidelijker. Dat moeten we goed vasthouden.

Want 't geval wil, dat in onzen kring nog een paar anderen over die „menselijke persoon" hebben geschreven. We kunnen dus vergelijken! Prof. Hepp zegt ons duidelijk wat z.i. de Geref. en Christ. opvatting is.

De eerste, die er over schreef was Prof. Dr J. Waterink. Hij publiceerde een serie artt. in „De Reformatie", 13e Jaargang no. 30, 28 April 1933, over: „De Mensch als Persoon". In die serie artikelen maakt Prof. Waterink een scherpe onderscheiding tusschen de menselijke natuur en de menselijke persoon. Die „menselijke persoon" noemt Prof. W. ook het „ik" des menschen of ook de menselijke geest (vergelijk hierbij ook de artt. „Herneuwde Apollinarisme?" „Ref." XI, no. 3 v.v.). Letterlijk schrijft Prof. W., dat „bij ons het „ik" noch in het lichaam, noch in de psyche zetelt, maar dat het van deze twee moet worden onderscheiden".

Prof. Waterink komt tot deze conclusie, dat het lichaam met de psyche (= ziel), „het somato-psychische als een eenheid van de ouders wordt ontvangen en dat God daarin inlegt bij de conceptie van de nieuwe vrucht, die eens mensch zal worden, een geschapen „ik", dat substantieel bestaat, en dat wij geest des menschen noemen" 1).

Vergelijken we dit met wat Prof. Hepp betoogde, dan ziet men het groote verschil.

Prof. Hepp zegt: de persoon is geen substantie.

Prof. Waterink leeraart: de persoon, het ik is wél een substantie.

Prof. Hepp poneert: de persoon is geen complement of supplement in den mensch.

Prof. Waterink opponeert: de opvatting, dat het „ik" een complementum exsistentiae is, kan ik dan ook van harte toejuichen („Ref." XV, p. 59).

Men ziet zoo maar de scherpe verschillen.

Er is een diepgaande tegenstelling tusschen beider persoons-begrip.

En als Prof. Hepp zijn persoons-begrip het Christelijke en Gereformeerde noemt, dan is dat van Prof.

1) In verband met de discussies over het substantie-begrip naar aanleiding van brochure II zijn deze artikelen van Prof. W. ook van belang. De vraag komt n.l. op: Hoeveel substanties noemt Prof. W. aan? Het „ik", of de „persoon", of de „geest" is één substantie. Naast dat „ik" noemt Prof. W. nog lichaam en psyche: zijn dat z.i. ook twee substanties? Dan erkent hij er dus drie! Als die ziel en dat lichaam één substantie vormen (Prof. W. spreekt van „het somato-psychische") wat is dat dan voor een substantie? Prof. W. schrijft ook dit: „Wij belijden ootmoedig, dat God alle dingen draagt door het Woord zijner kracht. Maar wij belijden eveneens, dat God in de kosmische orde der dingen substanties van onderscheiden aard heeft geschapen." Dit schijnt ook te wijzen op meer dan twee substanties.

niets van doen wil hebben. Dat zijn geen zaken voor den romeinschen rechterstoel.

't is hem nu wel duidelijk geworden, dat het Jezus van Nazareth ook met Zijn aanspraak op den naam Zoon Gods, toch niet begonnen is om opstanden te proclameren, en verzetsacties te voeren tegen het romeinsche gezag. Want dat gezag erkent en aanvaardt Jezus juist. Er is dus voor hem geen enkele reden om het Joodsche doodvonnis te bekrachtigen.

„Van toen af" of beter vertaald: „op dien grond" is er geen reden om Hem te dooden, maar om Hem los te laten. Deze beklagde verdient den rebellendood aan het kruis niet.

Pilatus is van twee dingen zeker door de verklaring uit Jezus' eigen mond: Jezus is Zoon van God, van boven; in den zin der aanklacht. En tevens onderwerpt Hij zich aan de romeinsche macht, die Hij tevens ook zoo hoog mogelijk aanstaat: van boven gegeven. Door den God der Joden verleend. Ach! dat alle Joden gelijk Christus zoo zijn ambtelijke bevoegdheden erkennen!

Wij zijn hier op het keerpunt in het tweede proces gekomen. Want het zal er nu op aankomen, hoe de Joden zullen reageren op deze uitspraak van den stadhouder. En inderdaad, zij, die Jezus aan Pilatus hebben overgeleverd, hebben groter zonde. Want deze hadden, veel meer dan Pilatus, gelegenheden en mogelijkheden om te erkennen, dat Jezus van boven was.

B. D. K. W.